

**„УКАЛУПЉИВАЊЕ” ИЛИ
ПРЕКОРАЧЕЊЕ ГРАНИЦА**
Друштвене науке у савременом добу

Уредници
ГОРАН БАШИЋ
МИРЈАНА РАШЕВИЋ

БЕОГРАД, 2017

Издавач

ИНСТИТУТ ДРУШТВЕНИХ НАУКА
БЕОГРАД
2017

За издавача

Горан Башић

Уредници

Горан Башић
Мирјана Рашевић

Рецензенти

Академик Тибор Варади, Српска академија наука и уметности
Проф. др Владимир Вулетић, Филозофски факултет Универзитета у Београду
Др Лилијана Чичкарић, Институт друштвених наука, Београд

УБРЗАЊЕ ИСТОРИЈЕ И НАСТАВАК „ДУГОГ“ 20. ВЕКА¹

НЕВЕН ЦВЕТИЋАНИН*

Сажетак Рад анализира убрзање историје којем несумњиво присуствујемо у нашем времену, а које је видљиво у низу догађаја и криза које обележавају свет у којем живимо, а који се у овако значајном интензитету и фреквентности нису дешавали још од временна завршетка Другог светског рата. Разматрајући ове догађаје и кризе рад полемиче са тезама теоретичара попут тезе историчара Хобсбаума да се „кратки“ двадесети век који је трајао од Првог светског рата „као доба екстрема“ завршио са падом комунизма и Берлинског зида некон чега смо ушли у 21. век. Насупрот овој тези као и насупрот познатим тезама о „крају историје“, рад износи тезу да „политички“ још увек живимо у 20. веку, будући да у нашем времену постоје сличне напетости између великих сила које су обележиле и 20. век и које уопште обележавају модерни свет од Вестфалског мира у 17. веку наовамо. Ову генералну тезу рад образлаже посматрајући у најосновнијим цртама дијалектику модерне европске и светске историје, закључујући да не само да „политички“ још увек живимо у „дугом“ 20. веку већ још увек живимо и у „најдужем“ Вестфалском класичном модерном веку који од Вестфалског мира наовамо непрекидно траје три и по столећа у увек истим дијалектичким противречностима светске политике. Овом чињеницом се може образложити и убрзање историје којем присуствујемо у нашим данима. Рад у једном свом сегменту разматра и задатак друштвених наука у временима такозваног убрзања историје попут нашег, те закључује да су друштвене науке управо у оваквим временима ако желе да се потврде као науке у обавези да понуде аналитичку објективност и теоријску креативност, како би уопште оправдале смисао свог постојања и даљих материјалних улагања у свој развој

Кључне речи: убрзање историје, друштвене науке, аналитичка објективност, дијалектика политичке механике, „дуги“ 20. век, Вестфалски век

¹ Рад је део истраживања на пројекту: (ИИИ 47010) „Друштвене трансформације у процесу европских интеграција – мултидисциплинарни приступ“ који је финансиран од стране Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије

* Институт друштвених наука, Београд

Убрзање историје на почетку 21. века – да ли заиста „политички“ живимо у 21. веку?

У времену у којем живимо историја узима несвакидашњу и непредвидиву акцелерацију и догађаји за које смо до јуче мислили да се не могу десити, дешавају се данас један за другим, безобразно изазивајући постојеће стереотипе.

У овом смислу је претходна 2016. година, богатством својих несвакидашњих глобалних догађаја, била „преломна“, односно једна од оних „историјских“ година које се не дешавају често и које су заправо својеврсно историјско „раскршће“. У поменутој 2016. години се у размаку од неколико месеци десило неколико ванредних политичких догађаја, који се као такви нису десили у претходних неколико деценија.

Први од њих је референдум на којем је већина британских грађана одлучила да њихова земља напусти Европску унију, такозвани Брезит, што је, без било какве сумње, најважнија геополитичка промена још од времена пада Берлинског зида, поновног уједињења Немачке и дисолуције СССР-а.

Други догађај је насилни терористички напад у Ници у којем је страдао троцифрен број људи (85 смртно, 303 теже или лакше рањено), који ће током прошле и ове године бити праћен и другим, мањим, спорадичним насилним терористичким нападима широм Европе, за које ће све скупа бити тешко поуздано утврдити мотиве и тврдити да су искључиво политички мотивисани, али који ће, без обзира да ли су производ неког стратешког ума или тек појединачне фанатичне религиозности њихових извршилаца, говорити да је Европа тренутно суочена са „тихим ратом“ против тероризма, као никада у претходних неколико деценија.

Трећи догађај је покушај неуспелог војног пуча у Турској, важној регионалној сили која стоји на размеђи Европе и Блиског Истока, те ће у овом догађају посебно бити важно што ће ово бити први војни пуч против цивилних власти који у Турској, у претходних сто година, од времена Кемала Ататурка, није успео. Прва видљива последица неуспеха овог пуча ће бити учвршћивање режима Реџепа Тајипа Ердогана, што ће коначно ове 2017. године резултирати уставним променама у којима ће делимично нестати некадашња турска модернистичка (кемалистичка) секуларна република, док ће

се породити нова-стара традиционална турска исламска држава са Ердоганом као неком врстом „постмодерног султана“.

Четврти и сигурно најважнији у низу претходних догађаја из „преломне“ 2016. године је победа Доналда Трампа на изборима за председника САД-а у новембру 2016. године, што је изазвало превирања унутар америчког друштва доводећи Трампа у позицију председника САД са најмањим легитимитетом у новијој историји Сједињених Држава. Не само да легитимитет новог председника САД у односу на његове непосредне претходнике није велик, већ се први пут од времена завршетка америчког грађанског рата у 19. веку легитимитет председника отворено и радикално оспорава од стране различитих друштвених група, док нови председник има отворене и у новијој историји незабележене проблеме с интеграцијом различитих друштвених група у политички поредак, који након његовог избора није више предвидљив као за мандата претходних администрација. Иако има назнака да је америчка „дубока држава“ успела да овлада Трамповим кабинетом² може се ипак рећи да у деловању новог америчког председника за разлику од његових непосредних претходника постоји још увек јак елемент непредвидљивости. Сама чињеница да једна од главних светских сила и у квантуму укупне војне, економске и технолошке моћи вероватно прва сила света има контроверзе у својој администрацији као никада у претходних неколико деценија, још од времена председника Кенедија и Никсона, говори о томе колико је историја у нашем времену убрзала и изашла из предвидљивих оквира у којима смо донедавно мислили да стабилно стоји.

Површно је мислити да су претходни догађаји искрсли пред нама ниоткуда и да нису производ дуготрајнијих процеса које је аутор овога рада покушао да опише у својим претходним радовима уз помоћ комбиноване мултидисциплинарне социолошко-политичко-колошко-историографске аналитичке методе.

Наиме, аутор овога рада је у својим претходним радовима и анализама које су се бавиле глобалном ситуацијом на почетку 21.

² Након оставки изворних чланова тог кабинета – моћног бившег саветника са функцијом „главног стратега“ и популистичког идеолога Стива Бенона, бившег шефа кабинета Реинса Прибуса и бившег саветника за националну безбедност и контроверзног генерала Мајкла Флина, који су у поставци кабинета замењени мање контроверзним „мејнстрим“ генералима Келијем и Мекмастером који Трамповој администрацији доносе елемент континуитета с претходним администрацијама.

века упозоравао, у време када су светске кризе које су се данас широм света распламсале у пуној снази биле тек на видiku, да ће до њих пре или касније доћи у експлицитној форми, јер се у глобалном поретку могу уочити озбиљне пукотине.

У обимној монографској студији *Епоха с оне стране левице и деснице* аутор овога рада је упозорио на опасну и видљиву „пукотину“ унутар светског система, поготово у његовој западној хемисфери – јаз између развијеног глобалног центра и одбачених екстремизованих идеолошких маргина тзв. екстремне левице и екстремне деснице³, које су се управо у нашем времену потпуно пробудиле о чему најбоље сведоче несвакидашње добри резултати које су представници крајње левице и крајње деснице постигли на овогодишњим француским председничким изборима.

Овај феномен је аутор овога рада најављивао у поменутој студији још пре десетак година, упозоравајући да су због постојеће кризе у социјалној бази, времена муњевитог економског раста неумитно прошла, те да ће неминовно доћи време када ће уместо економског раста главна брига светског система бити балансирање економских, социјалних и безбедносних криза које су неумитно имале наступити. Ово се потврдило најпре са избијањем глобалне финансијске кризе из 2007/2008. године која је управо коинцидирала са изласком поменуте студије у којој су сличне нестабилности најављене, додуше не на економски, већ на социолошки начин, да би ова криза прерасла у велику рецесију са краја прве и почетка друге деценије 21. века потврђујући налазе аутора овог и претходних радова да унутар светског система постоји „пукотина“, која ће неминовно имати своје социјалне последице видљиве на глобалном нивоу. У поменутој студији је најављен успон у западном свету тзв. популистичких политика које ће се, услед видљивих демократских дефицита које је направио формални либерални систем, уместо на формалне процедуре либералне демократије ослањати на референдумску мобилизацију бирача претпостављајући категорију легитимитета категорији легалитета⁴, што се такође потпуно обистињује у нашим данима са појавом низа глобалних, регионалних и локалних лидера као што су Доналд Трамп, британски брегзитовци, Виктор Орбан, Марин ле Пен, Реџеп Тајип Ердоган, итд.

³ Neven Cvetičanin, *Епоха с оне стране левице и деснице: о левци, десници и центру у политичком пољу Европе, о грађанском и антиграђанском shvatanju политике, о постидеолошкој политици у 21. веку* (Београд: Службени гласник; Институт друштвених наука, 2008), 469–590.

⁴ *Ibid.*, 611–613.

Такође, у нашим претходним истраживањима обављеним почетком друге деценије 21. века најављивали смо и неке друге глобалне феномене и настојали смо да понудимо за њих одговарајућа научна објашњења. Један од таквих феномена је муњевити глобални успон Кине и њено неумитно сврставање у ред светских супер-сила, што смо предвидели и описали у посебном научном раду.⁵

Коначно, у две последње студије⁶ аутор овога рада је на кисинџеровском трагу тзв. *Realpolitik* (реалне политике) описао феномен државништва, за који се колико до јуче чинило да је антикварни феномен прошлих времена услед тога што се чинило да се управљање и на глобалном и на националним нивоима може препустити анонимним технократским елитама, које, међутим, могу да несметано управљају у стабилним временима, док се у временима „повратка историје“ реално може очекивати ревитализација феномена државништва, односно повратак државника и њима саприпадајућих државничких елита на светску сцену, који ће бити принуђени да траже решења и нове равнотеже за свет који је у превирању, што се већ донекле дешава и што ће се вероватно наставити дешавати у будућности.

Догађаји поменути од почетка рада и уопште све оно што се дешавало у претходних неколико година, а поготово у нашим данима са распламсавањем кризних жаришта широм света, посебно на Блиском и Далеком Истоку, посебно у Сирији и корејском полуострву, где се такоређи тренутно води један „мали светски рат“ у који су укључене све главне светске силе, говоре да су оманули сви који су говорили да смо с падом Берлинског зида изашли из „кратког“ и немирног двадесетог века који је трајао од Првог светског рата (1914–1918.) па до пада Берлинског зида и поновног уједињења Немачке (1989–1990.) и ушли у мирни 21. век. Овакву периодизацију су изrekli и либерални теоретичари попут Френсиса Фукујаме својом тезом о „крају историје“⁷, али и реформистички оријентисани марксистички теоретичари, попут британског историчара Ерика Хобсбаума, који су такође сматрали да је падом Берлинског зида

⁵ Neven Cvetičanin, „Uspón kineskoga zmaja“, u *Balkan i EU*, ur. Veselin Vukotić ...et al. (Beograd: Institut društvenih nauka, Centar za ekonomska istraživanja, 2011), 89–102.

⁶ Neven Cvetičanin, *Politička mehanika i veština državnštva* (Beograd: Arhipelag; Institut društvenih nauka, 2016.)

Neven Cvetičanin, *Državnštvo modernog doba* (Beograd: Arhipelag; Institut društvenih nauka, 2016)

⁷ Frensis Fukujama, *Kraj istorije i poslednji čovek* (Podgorica: CID, 1997)

завршено „доба екстрема“ како су звали „кратки“ двадесети век.⁸ Ови теоретичари, а посебно и експлицитно Хобсбаум, су тврдили да је након „дугог“ деветнаестог века, који је „политички“ трајао од Француске револуције (1789. године) до Првог светског рата (1914–1918. године), уследио „кратки“ двадесети век, који је трајао од Првог светског рата све до пада Берлинског зида и „пада“ комунизма (од 1914 до 1918. године до 1989/1990. године), а који је био немиран, након чега ће, коначно, уследити мирнија времена спокојнијег 21. века.

Но, с обзиром на најновије догађаје које смо поменули, а који су се посебно низали у претходној, али и овој години, очигледно је да су поменути теоретичари погрешили у својој перцепцији прошлости, а самим тим и будућности. Можда највећа грешка њихове анализе, поред тога што су пренебрегнули наставак дијалектичких напетости историје које и даље постоје (оно што смо ми у монографијама посвећеним феномену државништва назвали дијалектиком политичке механике)⁹ је у томе што су сувише пажње посветили Европи и тзв. Западном свету, обраћајући додуше пажњу на Кину и Русију, али недовољно, које ће у међувремену израсти у респектабилне глобалне силе. Штавише, премало су пажње посветили анализи утицаја географије на светска збивања, да не користимо непопуларан термин геополитике, услед чега им је промакла чињеница да је највеће копно на свету евроазијски континент, а да је Европа (европски континент) тек полуострво тог континента. Опадање моћи Европе (и као политичке заједнице и као континента) видљиво одмах по завршетку светских ратова, а посебно у наше време у неколико ванредних глобалних догађаја које смо претходно поменули, сада не само да убрзава историју већ и све гласније указује на чињеницу да је европски континент полуострво оног евроазијског, што нам омогућује да препоставимо да је у току процес „нећкања историје“ на коју страну ће се нагнути. Она може остати на старој „европској страни“ на којој је била у претходних неколико векова (ширећи се тек преко Атлантског океана), но она може заокренути и ка „евроазијској страни“, померајући своје

⁸ Erik Hobsbaum, *Doba ekstrema : istorija Kratkog dvadesetog veka: 1914–1991*. (Beograd: Dereta, 2004).

⁹ Neven Cvetičanin, *Politička mehanika i veština državnštva* (Beograd: Arhipelag; Institut društvenih nauka, 2016)

Neven Cvetičanin, *Državnštvo modernog doba* (Beograd: Arhipelag; Institut društvenih nauka, 2016)

средише на Исток, о чему сведоче главне светске кризе (у Сирији и корејском полуострву) од којих ниједна није у Европи, а ноторна чињеница историје је да је она тамо где су главне светске кризе и да светске кризе, ма колико неугодне биле, заправо показују где се воде главне стратешке битке једног времена и које је подручје у фокусу главних историјских превирања епохе. Тако је Европа била попрште свих главних светских стратешких препуцавања у претходних неколико векова, још од Вестфалског мира у 17. веку наовамо, док се на основу оног до сада виђеног у 21. веку може наслутити да се историја „сели“ на Исток.

Но, о овоме ће бити немогуће судити из нашег времена са потпуном извесношћу, те ће ово зависити од глобалних догађаја који су пред нама, а који су недоступни тренутном сазнању и анализи. Међутим, проста чињеница тренутка ће бити да се утицај Европе у свету у којем живимо, након догађаја које смо поменули, смањило, иако још увек довољно јак да би се у овом моменту могло експлицитно говорити о дефинитивном сељењу историје на Исток, што је грешка коју су управо у супротном смеру, са крајем хладног рата, починили они који су сматрали да је тада дефинитивно и неповратно тријумфовао Запад над Истоком. За разлику од оваквих тривијалних „пророштава“ која сматрају да у историјској утакмици може бити апсолутног победника (управо су то, као што смо рекли, по окончању хладног рата мислили амерички неолиберали и неоконзервативци попут Фукујаме, као да, као што је давно утврдио Хегел¹⁰, свако испуњење није истовремено и почетак дисолуције, чега је у својим анализама свестан, на пример, један од последњих класичних светских стратешких умова, Хенри Кисинџер) ми не мислимо да је тренутно у току процес „пропасти Запада“ и „тријумф Истока“, већ тек реконфигурација светског поретка и почетак тзв. *времена трију сила* (САД, Русија, Кина) које ће, свака са сопственим савезницима, попут некадашњих традиционалних царстава, управљати сферама свог утицаја, пошто овакве сфере претходно буду подељене, што је процес за који мислимо да је управо у току.

¹⁰ Georg Wilhelm Friedrich Hegel, *Filozofija povijesti* (Zagreb: Naprijed, 1966)

Теза о „дугом“ 20. веку који још увек „политички“ траје

Стога је главна теза нашег рада – да се политички гледано – двадесети век уопште није завршио, као што су мислили поменути теоретичари, већ да он увелико „политички“ још траје, јер он заправо представља последњу епизоду политичке Модерне, која, као што ћемо касније у раду подробније образложити управо сада откуцава и након које би се историја и капитализам као њен модерни покретач могли вратити „кући“, односно у ону конзервативну тачку са које су и кренули у експанзију у освит модерног доба. Стога ће се двадесети век, по нашем мишљењу, „политички“ завршити тек када контуре новог равнотежног међународног поретка 21. века који ће вероватно бити конзервативан на метерниховско-кисинцевски начин, тзв. поретка *трију сила* како смо га ми назвали и за који мислимо да ће пре или касније наступити, буду стабилне, што сада није случај, јер је „нови“ међународни поредак тек у настајању, са свим пратећим турбуленцијама. Са „продуженим двадесетим веком“ и његовом последњом епизодом којој по нашем мишљењу управо присуствујемо ће се коначно завршити и епоха европске и светске Модерне, након које би могао поново наступити „предмодерни“ спокој или неспокој, односно спокој или неспокој сличан ономе који је постојао у предмодерно доба, зависно од тога какве ће односе доминантна „царства“ 21. века успоставити међу собом.

Сходно нашој основној тези о „дугом“ двадесетом веку који се још увек није „политички“ завршио - прву епизоду двадесетог века је представљао Први светски рат, другу Други светски рат, његову трећу епизоду је представљао Хладни рат, а његов крај и последња епизода дефинитивно неће бити пад Берлинског зида као што су сматрали Фукујама и Хобсбаум. Насупрот њима мислимо да његову последњу епизоду живимо управо данас када историја поново убрзава, те ова последња епизода по нашем мишљењу не мора бити нужно хипер-виолентна као прве две (Први и Други светски рат) већ она може бити избалансирана и претежно равнотежна као она трећа (Хладни рат), заустављајући се у неком одрживом кисинцевском

еквибријуму, након којег ће се коначно родити одрживи међународни поредак за 21. век.¹¹

Једноставно говорећи, двадесети век ће се у политичком смислу завршити тек онда када након тренутно видљивих и све већих глобалних нестабилности и противречности, наслеђених управо из саме противречне „нуклеарне“ структуре 20. века и читаве „нуклеарне“ структуре Модерне, настане неки одржив међународни поредак за 21. век, око којег ће се сложити три тренутно водеће глобалне супер-силе (САД, Русија, Кина) и још низ утицајних великих сила (В. Британија, Индија, Француска, Немачка, итд.). Још једноставније говорећи, двадесети век, а са њиме можда и читава модерна епоха, ће се у политичком смислу завршити тек када из тренутних хаотичних међународних односа, оличених пре свега у хаотичним ситуацијама у Сирији и на корејском полуострву које подсећају на светске ратове 20. века у микро-форми, настане неки нови међународни еквибријум који ће бити дугорочно одржив и иза којег ће се почети назирати стабилан глобални поредак за 21. век.

Можемо претпоставити, поучени ранијим историјским искуствима која смо изложили у нашим претходним радовима¹² да ће нови-стари еквибријум глобалног поретка бити производ деловања нових-стarih државника који - или већ постоје на светској сцени - или ће се на њој нужно јавити - потакнути најновијим убрзањем историје које смо описали у претходним редовима, будући да ће анонимне бирократске структуре све теже управљати „нерационализованим политичким простором, где ситуације које нису регулисане гоне на одлучивање“¹³ који данас, као и раније у историји, тражи стваралачке политичке личности. Ових стваралачких политичких личности је већ данас, на глобалној сцени, више него пре само

¹¹ Кисинџер сматра да ће међународни поредак у 21. веку бити налик раном европском Вестфалском систему суверених држава са равнотежом моћи између великих сила као главним принципом функционисања. Henry A. Kissinger, *Diplomacy*, (New York/London: Simon & Schuster, 1994), 10. Такође и ми смо варирали ову тезу у нашим радовима аргументујући да Вестфалски систем и његова равнотежа снага између великих сила могу бити добар модел за међународне односе у 21. веку.

¹² Neven Cvetičanin, *Епоха с one стране levice i desnice : o levici, desnici i centru u političkom polju Evrope, o građanskom i antigrađanskom shvatanju politike, o postideološkoj politici u 21. veku* (Beograd: Službeni glasnik; Institut društvenih nauka, 2008), Neven Cvetičanin, *Politička mehanika i veština državnštva* (Beograd: Arhipelag; Institut društvenih nauka, 2016), Neven Cvetičanin, *Državništvo modernog doba* (Beograd: Arhipelag, Institut društvenih nauka, 2016)

¹³ Karl Manhajm. *Ideologija i utopija*. (Beograd : Nolit, 1968), 90.

двдесетак година, будући да, као што смо раније поменули, широм света, поново на сцену ступају личности које налице значајним државницима из прошлости. Можда се може очекивати да се, посебно у Европи, поново пробуди дух Шарла де Гола¹⁴ који ће увидети да политика поново, као и у време европске државе благостања, мора да преузме примат над економијом, јер је једино тако могуће пацификовати противречности које муче наш континент, како он не би пао у неизвесност и унутрашње конфликте.

Задатак друштвених наука у временима убрзања историје: тежња ка аналитичкој објективности и теоријској креативности

Но, будућност је тешко потпуно поуздано предвидети, а то није ни задатак озбиљних научних анализа у области друштвених наука, које тек треба да правилно детектују основне друштвене трендове који су на снази. Другим речима речено, задатак озбиљних научних анализа и уопште друштвених наука није да тривијално „проричу“, што би било незобилно и претенциозно, већ тек да опишу магистралне друштвене процесе који су у току, те управо те процесе покушава да опише овај рад. Актуелне глобалне процесе у нашем раду покушавамо да опишемо задовољавајући два критеријума за која сматрамо да мора да их задовољи свака озбиљна научна анализа у области друштвених наука, а то су *реалистичност* и *креативност*. Руководјени тим параметрима основна теза овога рада је да, с ону страну свих прокламација о либералном „крају историје“ и почетку мирног „либералног“ 21. века, још увек живимо „продужени 20. век“, односно његову последњу етапу у којој се тренутно боре различите глобалне силе и њима саприпадајуће глобалне елите. Након свега ће се вероватно као и увек када однос снага на терену, односно различитим теренима, буде јасан, приступити новим глобалним споразумима и аранжманима не би ли се створио стабилан међународни поредак за 21. век, чиме ће коначно „политички“ почети нови век и нови миленијум у пуном смислу тих речи. Но, до тада – и то је основна теза нашег рада – политички живимо у „дугом“

¹⁴ О државништву Шарла Де Гола као врхунцу модерног европског државништва у Neven Svetičanin, *Državništvo modernog doba* (Beograd: Arhipelag; Institut društvenih nauka, 2016), 276–338.

двадесетом веку, што ћемо подробније образложити у наставку рада, посвећујући се само зачас у наставку задатку друштвених наука у нашем („преломном“) времену (као и у сваком другом „преломном“ времену убрзања историје), онако како га ми схватамо, како бисмо уопште потврдили легитимитет теме из наслова нашег рада.

На почетку рада смо рекли да се свет, пред нашим очима, при крају друге деценије 21. века, мења као никада од времена завршетка Другог светског рата. Овоме можемо придружити констатацију да је могуће да ће промене којима присуствујемо бити значајније чак и од процеса дугог трајања који су били иницирани Француском револуцијом. Једноставно говорећи, могуће је да смо савременици и да присуствујемо најзначајнијим глобалним променама још од времена Француске револуције, што за „обичног“ човека који живи у вртлогу глобалних нестабилности може бити несвакидашњи извор забринутости у погледу сопствене будућности, али што за научника из области друштвених наука који се бави анализом друштвених процеса може бити посебан изазов да несвакидашње процесе којима присуствује као сведок епохе реалистично и креативно растумачи.

Дакле, по нашем мишљењу први задатак друштвених наука и анализа, поготово у временима која су динамична и „преломна“, је да истраживања и анализе кореспондирају са стварношћу и да се у њима опише оно *што се стварно дешава*, а не оно што би аутор анализе или нека друга заинтересована страна *волели да се дешава*. У овоме смислу стојимо на методолошком становишту које смо изнели у нашим претходним радовима да је у друштвеним наукама, уколико су предузета истраживања обављена на темељан, озбиљан и посвећен начин, могуће у значајном (иако не и апсолутном) степену постићи објективност¹⁵, при чему се посао научника који се бави проучавањем друштвених процеса, једним својим делом, поклапа са послом аналитичара. Термин „аналитичар“ је изашао на лош глас јер се њиме, не само у нашој средини већ и глобално, „ките“ разноразни људи, којима најчешће недостају кредибилне академске квалификације као и институционална везаност за неки аналитички центар, без обзира да ли се ради о неком угледном институту, факултету/универзитету или некој другој институцији која своје аналитичке увиде гарантује професионалном селекцијом својих сарадника и њиховом умреженошћу у шире истраживачке мреже, без чега у

¹⁵ Neven Cvetičanin, *Politička mehanika i veština državnštva* (Beograd: Arhipelag; Institut društvenih nauka, 2016), 12–13.

савременом свету не може бити поузданих и кредибилних анализа. Но, и поред негативних конотација које термин „аналитичар“ повремено добија услед читаве војске полупрофесионалаца који се њиме служе, можемо рећи да у свету који је услед динамичних промена готово неће бити потребније струке од трезвених и реалних аналитичара у области друштвених наука који су способни да реалистично анализирају и предвиде друштвене процесе, како би се на њих оптимално и правовремено реаговало. Тако је било и тако ће бити увек када свет буде у превирањима, те су управо стога озбиљне државе (данас и корпорације и остали недржавни субјекти) увек водиле рачуна да изграде поуздану аналитичку мрежу врхунских институција (института, факултета, аналитичких центара) и људи који би им испоручивали употребљиве и реалистичке аналитичке увиде који ће кореспондирати са стварношћу. Стога и овај рад, будући да је његов аутор запослен на научном институту који има богату традицију, нема другу амбицију него да буде реалистичан и трезвен рад са анализом друштвених процеса који обележавају свет у коме живимо, што је по нашем мишљењу главни задатак друштвених наука.

Уколико је први критеријум који мора да испуни свака анализа из области друштвених наука *реалистичност*, односно кореспондирање са стварношћу, други критеријум који она мора да испуни је *креативност*, односно увођење у објашњења друштвених процеса нових и креативних аналитичких оруђа уз помоћ којих се друштвени процеси могу објаснити у *принципу*, а не само у *појединостима*. У овом смислу ће се посао научника који се бави проучавањем друштвених процеса разликовати од посла пуког аналитичара, те ће то заправо бити *посао научника* у пуном смислу те речи. У овом смислу ће талентовани научници који ће проучавати различите друштвене појаве, без обзира којем времену и поднебљу ће припадати, бити више од пуких аналитичара, већ ће се радити о креативним ствараоцима који ће бити ради да за сложене и хаотичне појаве пронађу логична и једноставна објашњења која ће бити универзална, у смислу да ће се на њих у будућности моћи ослонити сви они који ће такође проучавати сличне појаве. Ово ће, на пример, бити случај како са једним од оснивача древне војне науке попут Сунг Цуа¹⁶ тако и са оснивачем модерне политичке науке попут Макијавелија¹⁷, као и

¹⁶ Sung Cu, *Umeće ratovanja* (Beograd: Mono i Manjana, 2009)

¹⁷ Nikolo Makijaveli, *Vladalac* (Beograd: Rad, 1999)

са свим осталим научницима који ће проучавати друштвене процесе, а који ће уз пажљиво посматрање емпиријских друштвених појава покушати да проникну у оно што је у њима опште и што је као такво подложно понављању и уз помоћ чега се не могу описати само постојећи и прошли случајеви, већ уз помоћ чега се са извесним степеном вероватноће могу предвидети и будући случајеви.

У том смислу и ова анализа, без наивне претензије да осмишљава нове научне парадигме, али користећи оне старе које је време потврдило, користи специфично аналитичко оруђе које смо у нашим претходним радовима назвали *дијалектиком политичке механике*.¹⁸ У нашим досадашњим истраживањима ово аналитичко оруђе се показало као веома плодно у детектовању основних друштвених трендова епохе.

Сам концепт дијалектике политичке механике који у овом раду, као и у претходним истраживањима, користимо као аналитичко оруђе ће заправо представљати модификовану дијалектичку методу, која је на рђав глас изашла са вулгарном верзијом марксистичког историјског материјализма, док је у радовима њених модерних „очева оснивача“ и „настављача“ попут Хегела и (изворнога) Маркса била темељно промишљена. Свођење њихових основних поставки (посебно Хегелових) у формат корисног прогностичког аналитичког оруђа, уз надопуњавање хегелијанских поставки поставкама Карла Шмита смо изложили у радовима у којима смо опширно описали шта подразумевамо под *дијалектиком политичке механике*¹⁹, док ћемо овде веома концизно изложити тек основне обриси концепта политичке механике и њене дијалектике и указати на корисност овог концепта у анализи друштвених догађања.

Наиме, концепт политичке механике посматра друштвено и политичко поље као поље сила које међусобно делују једна на другу по принципу акције/реакције, где акција и реакција нису ништа друго до хегелијанска теза и антитеза које своју резултанту, односно свој коначни вектор добијају у плодотворној синтези унутар које се теза и антитеза не потиру, већ унутар које се меша оно што је историјски/друштвено/политички витално унутар једног и другог пола, те се тако ствара нови, трећи, пол.

¹⁸ Neven Cvetičanin, *Politička mehanika i veština državnštva* (Beograd: Arhipelag; Institut društvenih nauka, 2016), 49–80, Neven Cvetičanin, „Politička mehanika i njena dijalektika – u susret jednoj novoj teoriji politike“, *Theoria*, 1 (2014): 63–85.

¹⁹ *Ibid.*

Речено језиком природне науке по чијем обрасцу смо промишљали ову методу, из два међусобно супротстављена кретања и њиховог судара, настаје ново кретање, које ускоро и само добија своју негацију (односно своју „антитезу“), односно своју реакцију, те се тако низ судара наставља, услед чега друштвено/политичко поље никада не мирује и перманентно „пулсира“, што се у њему емпиријски манифестује као борба различитих друштвених и политичких група.

Интензитет судара између различитих друштвених и политичких група унутар друштвеног/политичког поља ће зависити од тога колико су ти судари пацификовани политичко-правним институционалним моделима који ће одговарати друштву унутар којег се ти судари одвијају и који ће задовољавати потребе тог друштва. Уколико једно друштво има политичко-правне институционалне моделе који му мање одговарају утолико ће судари између различитих друштвено-политичких група унутар њега бити жешћи и грубљи, а уколико оно пронађе политичко-правне институционалне моделе који задовољавају његове потребе у функционалном смислу ти судари ће бити слабији, те ће чак имати и једну конструктивну црту.

Оно што вреди за једно појединачно друштво, вредиће и за међународни поредак у целини који ће такође бити једно „глобално друштво“ у којем ће такође кроз историју деловати динамична дијалектика (оно што смо назвали дијалектиком политичке механике) што нам постаје бело дано када бацимо поглед на новију европску историју, што ћемо учинити у наставку како бисмо додатно поткрепили нашу тезу о дугом 20. веку који „политички“ још увек траје. Као што и унутар појединачног друштва судари између различитих друштвених и политичких група бивају пацификовани политичко-правним институционалним моделима који ће одговарати друштву унутар којег се ти судари одвијају и који ће задовољавати потребе тог друштва, тако и на међународном нивоу постоје политичко-правни институционални аранжмани (нпр. рани европски међународни Вестфалски систем) који ће пацификовати међународне конфликте и успевати да ублаже дијалектику историје. Но, дијалектика историје неумитно делује и унутар појединачних друштава и на међународном нивоу унутар „глобалног друштва“, те ћемо у наставку пажњу обратити на доминантну дијалектику модерне европске историје како бисмо поткрепили нашу тезу да „политички“ још увек живимо у „дугом“ 20 веку, пошто смо се у претходним пасусима

осврнули на задатак друштвених наука у временима „убрзања историје“ попут нашег.

Модерна Европа од Француске револуције до „дугог“ 20. века – оптимизам епохе и његова сенка

*Базични конфликт*²⁰ који опредељује европску Модерну је пре свега конфликт између конзервативне реакције (конзервативне историјске тезе) и револуционарне акције (револуционарне анти-тезе) које се од почетка европског Новог века боре кроз низ религијских, научних и, коначно, политичких револуција. Биће то борба *Црвеног и црног* да парафразирамо Стендала²¹, односно борба Револуције и Контрареволуције, чије ће најзначајније епизоде –које смо у нашој претходној књизи описали са позиције аналитичког посматрања политичко-идеолошких и институционалних промена које су проистекле из ове борбе – бити Француска револуција, успон и пад Наполеона, рестаурација Свете алијансе, Бизмарково уједињење Немачке, а из ове борбе и њених мутираних облика ће индиректно произаћи и два светска рата.²²

Светски систем проналази своју равнотежу тек након Другог светског рата када се кроз низ политичких, дипломатских и економских споразума и аранжмана међу најзначајнијим светским силама проналазе начини да се пацификују конфликти који су беснели Европом и светом у 18., 19. и првој половини 20. века и када се деле сфере утицаја. Након Другог светског рата се, без обзира да ли се ради о западној држави благостања (*Welfare State*) или реалсоцијалистичком систему који је био доминантан у источном делу Европе и света проналази начин да политика управља економским процесима како се они не би отели контроли и изазвали нове конфликти (како међу великим силама, тако и унутар различитих држава у виду

²⁰ У средишту принципа дијалектике политичке механике, као што смо објаснили у претходним радовима, увек стоји неки *базични конфликт* (тезе и антитезе, акције и реакције) који у различитим временима поприма различите емпиријске облике. Neven Cvetičanin, *Politička mehanika i veština državnštva* (Beograd: Arhipelag; Institut društvenih nauka, 2016), 57–60, 66–76.

²¹ Стендал, *Црвено и црно* (Београд: Народна књига, 1960)

²² Neven Cvetičanin, *Državnštvo modernog doba* (Beograd: Arhipelag; Institut društvenih nauka, 2016), 99–232.

класних конфликата) што се показује као срећно решење у погледу равнотеже, стабилности и развоја. Педесете и шездесете године 20. века, уз мање инциденте, пролазе у готово идиличној хладноратовској равнотежи међу светским блоковима, као и у класном консензусу који је био успостављан унутар различитих друштава, а срећно време „светске државе благостања“ успостављене након Другог светског рата, подељене у либерално-демократски и социјалистички блок, ће најбоље бити оличено у чувеним речима тадашњег британског премијера Харолда Макмилана „да већини наших људи никада није било тако добро.“²³

„Светска држава благостања“, успостављена након Другог светског рата, која ће у својој западној либерално-демократској и источној социјалистичкој варијанти бити на снази неколико деценија, до краја шездесетих година 20. века, представља врхунац политичке Модерне, односно потпун тријумф свих њених социјалних конструктивизама и политичко-економских инжињринга, који су на историјску сцену ступили у сам освит Новог века, када настаје модерно политичко поље и модерне политичке идеологије.²⁴ Ово ће вероватно бити најсрећније време које су Европа и свет имали у много векова, време у којем ће развој и социјална права најширих слојева становништва у различитим државама ићи руку под руку, уз муњевит напредак стандарда људи на свим тачкама глобуса, који ће у исти мах напредовати и у степену образованости, као и у приступу „благодатима“ савремене цивилизације. Биће ово један од ретких момената када ће савремена техничка цивилизација радити за највећи број људи, не показујући још увек своје нуспродукте, те ће ово бити време када су се све претходне револуције, ратови и колосалне реформе светског поретка чиниле смисленим као болне порођајне муке овог великог тријумфа васколиког политичко-економског модернизма. Наивност и „неподношљива лакоћа постојања“ које ће обележити овај период ће бити посебно видљиве у трансформацији културолошких образаца и у дефинитивном преласку од традиционалне ка популарној култури, израженој у мноштву њених образаца, а можда ће најзнаковитија бити трансформација медијских образаца као велики симбол тзв. поп-цивилизације која се управо стварала и која је за себе почела да верује да ће бити вечна.

²³ Цитирано према: Nicholas Timmins, *The Five Giants, A Biography of the Welfare State* (London: Harper Collins Publishers, 1995.), 177.

²⁴ Neven Cvetičanin, *Državništvo modernog doba* (Beograd: Arhipelag; Institut društvenih nauka, 2016), 49–76, 233–275.

Велико финале и истовремени крај овог процеса ће бити дешавања из 1968. године, када ће кроз „плишану шездесетосмашку револуцију“ политичка Модерна карикирати саму себе измештајући се из реалног политичког поља, око којег су се вртале и Америчка, и Француска, и Руска (совјетска) револуција, у чисту утопију, што ће бити својеврсна самоиронизација идеје револуције.²⁵ У дешавањима из 1968. године, услед још увек добродржеће државе благостања, носиоци протестних кретања ће наивно тражити, народски речено, „хлеба преко погаче“, губећи ускоро и то што су имали.

Након 1968. године држава благостања бива деконструисана са два краја. Први од њих ће бити трансформација класичне социјалдемократије која се некоћ првенствено бавила социјалним правима грађана, у специјализоване (постмодерне) социјалне покрете (тзв. нове друштвене покрете) који су се бавили еколошком, антинуклеарном или родно-равноправном тематиком.²⁶ Други крај ће бити процес урушавања државе благостања од стране тзв. (нео)либералне деснице која је полако ступала на историјску сцену, а која ће заменити дотадашњу „десницу благостања“ која је преко својих колосалних „државника благостања“ (Черчил, Де Гол, Макмилан, Аденауер, итд.) учествовала у конституцији државе благостања након Другог светског рата. Следствено томе и социјалдемократија ће се ускоро, већ начета слева „новим друштвеним покретима“, помакнути с друге стране „удесно“, ка либералнијим сувопарно-прагматичним политикама, што ће бити симболично видљиво у „паду“ Вилија Бранта и успону Хелмута Шмита у немачкој социјалдемократији. Свет ће бити зрео да уместо некадашњег *консензуса благостања* који је био на снази од краја Другог светског рата до краја шездесетих година 20. века буде успостављен нови *(нео)либерални консензус*, који ће након кратког интеррегнума у седамдесетим годинама 20. века када ће држава благостања одумирати, а нове либералне политике корак по корак напредовати, бити коначно успостављен у осамдесетим годинама 20. века са државницима попут Маргарет Тачер, Роналда Регана и Хелмута Кола.

Уместо пређашњих „конзервативаца благостања“ на историјску сцену у пуном капацитету ступају поменути либерални конзер-

²⁵ Невен Цветићанин, „Шездесетосмашки, нови друштвени покрети и потирање класичне поделе на левицу и десницу у постмодерном добу“, *Национални интерес* 2 (2011): 243–260.

²⁶ *Ibid.*

вативци, који не само да неће бити спремни да одрже класни „консензус благостања“ унутар сопствених друштава, већ неће бити спремни да одрже ни хладноратовску равнотежу и глобални баланс са источним блоком, као што је, на пример, чинио Шарл де Гол или као што је заговарао Хенри Кисинџер својом политиком „детанта“, већ ће кренути у нову трку у наоружању не би ли економски исцрпели источни блок, што им коначно полази за руком, услед чега, између осталог, „побеђују“ у хладном рату, након чега се учинило да се 20. век, са свим својим глобалним противречностима, коначно „политички“ завршио.

Крај хладног рата симболички представља „пад берлинског зида“ поткрај 1989. године и потоње урушавање читавог источног социјалистичког блока. Након пада берлинског зида ће се у моменту учинити да је тријумф једног глобалног дијалектичког пола над другим коначан, стабилан и дефинитиван, услед чега ће замрети дијалектичке напетости које су обележавале до тада епоху и услед чега ће теоретичари које смо поменули пожурити да прогласе „крај историје“²⁷, односно завршетак „кратког“ 20. века.²⁸ И заиста ће се оку посматрача на моменат учинити да је тријумф једног глобалног дијалектичког пола над другим коначан и дефинитиван, јер ће нови глобални пост-комунистички поредак успети да у себе апсорбује и комунизам (који ће се ускоро као идеологија малтене сам угасити у смислу светског утицаја), али и социјалдемократију правећи од ње нову, мутирану идеологију тзв. „трећег пута“ коју ће прихватити „левичари новог миленијума“ попут Била Клинтона и Тонија Блера и апсорбоваће коначно стари деголистичко-черчиловски конзервативизам правећи од њега либералну десницу. Тако ћемо уместо некадашње „деснице благостања“ која је, са Черчилом, Де Голом, Макмиланом и Аденауером била социјално одговорна и некадашње „левице благостања“ која је била социјално одговорна по својој дефиницији, а које су заједно успоставиле „консензус благостања“ и конституисале послератну државу благостања, сада имати „нову“ либералну десницу и „нову“ либералну левицу које ће успоставити „нови“ либерални консензус такозваних „умерењака“, за који су мислиле да ће бити дефинитиван, будући да се „кратки“ 20. век, са свим својим радикалним идеолошким превирањима и багажом, завршио.

²⁷ Frensis Fukujama, *Kraj istorije i poslednji čovek* (Podgorica: CID, 1997)

²⁸ Erik Hobsbaum, *Doba ekstrema: istorija Kratkog dvadesetog veka : 1914–1991* (Beograd: Dereta, 2004)

Но, двадести век се заправо „политички“ није завршио, јер су се идеолошка и глобална превирања са падом Берлинског зида тек примирила и ушла у „подземне“ токове, да би се у пуној снази вратила са кризом глобалног либералног система почетком 21. века, сведочећи да „политички“ можда ипак живимо у „дугом“ 20. веку.

Дефинитивни повратак (дијалектике) историје и „дуги“ 20. век који траје

Историја је, по некој вишњој промисли, попут шареног карусела који се стално и непрестано врти. Многе идеологије су мислиле да могу тај карусел зауставити и коначно овладати историјом, па није замерити ни глобалном либерализму што је тако мислио. Међутим, озбиљни аутори као, на пример, Кисинџер, су одувек знали да историја није ништа више до шаролики карусел, чији се крај не може ни наслутити, а камоли јасно сагледати.²⁹ Аутори попут Кисинџера, који су у исти мах и врхунски академски истраживачи несвакидашњег образовања и практичне дипломате, су стално изнова позивали самозадовољни и тријумфалистички либерални поредак на умереност и опрезност, као и на могућност нових глобалних промена и конституција и, услед тога, на нужност нових глобалних равнотежа у новом-старом мултиполарном свету.³⁰

Уколико су конзервативци попут Кисинџера, враћајући се традиционалним поставкама „вестфалске“ мултиполарне дипломатије која је била на снази од Вестфалског мира у 17. веку све до хладноратовске равнотеже „дугог“ 20. века, учинили Фукујамине „либералне“ тезе тривијалним, једнако ће то учинити и неомарксистички аутори попут Валерштајна, потпуно експлицитно заступајући тезу да је дијалектика историје у нашем времену још увек жива и да се

²⁹ О Кисинџеровој филозофији историје у студији Томаса Ноера; Noer, Thomas J., *Henry Kissinger's Philosophy of History*, Online Edition https://isistatic.org/journal-archive/ma/19_02/noer.pdf

³⁰ Jeffrey Goldberg, "World Chaos and World Order: Conversations with Henry Kissinger", *The Atlantic* (magazine), Online Edition, <https://www.theatlantic.com/international/archive/2016/11/kissinger-order-and-chaos/506876/>

историја наставља динамичним током, с ону страну неког њеног прокламованог тобожњег краја.³¹

Уколико је политика у илузији либералног „краја историје“ од пада Берлинског зида до глобалне финансијске кризе из 2007/2008. године била у невидљивом „гасовитом агрегатном стању“ маскирана иза низа технократских процедура она се са повратком историје и њених дијалектичких противречности чему у прве две деценије 21. века (заправо „дугог“ 20. века) присуствујемо, поново враћа у своје „чврсто агрегатно стање“ у којем ће социјална, безбедносна и стратешка питања доминирати над оним процедуралним и техничким. Данас, при крају друге деценије 21. века, обзиром на несвакидашње глобалне догађаје којима присуствујемо, ће бити потпуно јасно да још увек нисмо изашли из оних дијалектичких процеса који су обележили 20. век (као и између осталог и читаву Модерну од Вестфалског мира наовамо са њеном специфичном динамиком равнотеже и неравнотеже између великих сила) и да се стога може рећи да „политички“ још увек живимо у „дугом“ 20. веку. Заправо се може рећи да још увек живимо у класичном Вестфалском међународном систему, упркос упињању неолибералних и неоконзервативних теоретичара да својим концептом тзв. „хуманитарних интервенција“ прикажу да се заправо не ради више о старом (двадесетовековном, заправо Вестфалском) међународном систему у коме различите силе имају своје различите легитимне интересе међу којима је потребно пронаћи равнотежу и баланс, већ о неком „новом систему постмодерног 21. века“ у коме не важе више универзална (класично модерна) правила класичне вестфалске дипломатије и где на једној страни постоји неки легитимни универзални светски поредак, а на другој тек мали герилски отпори том поретку који нису само стратешке, већ пре свега моралне природе, и који се онда могу сузбити тзв. „хуманитарним интервенцијама“ које имају привести бунтовнике „познанију права“.

Критику претходних брзоплето промишљених концепција је дао Кисинџер, упозоравајући своје америчке колеге мањег калибра да стари Вестфалски систем не треба одбацити будући да живимо у мултиполарном свету у којем су велике силе данас, као и у прошлости, принуђене да увек изнова траже између себе равнотежу

³¹ Immanuel Wallerstein, *Geopolitics and Geoculture, Essays on the changing world-system* (Cambridge: Cambridge University Press, 1992)

моћи³² (чувено Кисинџерово *balance of power* које се базира на класичном Вестфалском *statera virtutis*) на којој је почивао сваки модерни међународни поредак – од самог Вестфалског мира до двадесетовековне хладноратовске равнотеже. Парафразирајући Кисинџера можемо рећи да не само да „политички“ још увек живимо у „дугом“ 20. веку, већ још увек живимо у старом класичном међународном Вестфалском систему са свим његовим противречностима, које су данас специфичне јер након пропасти свих револуција историја на својеврстан начин тече уназад ка самом (Вестфалском) изворишту модерне епохе из кога се уопште и породило модерни капитализам у свим својим варијантама.

Наиме, уколико је држава благостања из педесетих и шездесетих година 20. века била врхунац политичког модернизма и врхунац оних процеса дугог трајања започетих са Француском револуцијом, можемо рећи да са њеном пропашћу, историја почиње да тече уназад. Неолиберализам осамдесетих и деведесетих година 20. века је својеврсни нови-стари повратак старом *laissez-faire* либерализму 18. и 19. века у његовој нешто модификованој варијанти, као што и протекционизам чијој најави управо присуствујемо након процеса започетим Бреگزитом и након инаугурације нове америчке председничке администрације Доналда Трампа може представљати својеврсни повратак меркантилизму 16. и 17. века. Можемо заправо рећи да се управо у нашем времену, у тренутку док ово пишемо, *капитализам вратио кући*, односно да је кренуо да се враћа у ону тачку у коју је кренуо у своју глобалну експанзију и остаје тек да се види да ли ће овај нови-стари протекционизам-меркантилизам изазвати значајније сукобе међу државама, као и у време његовог конституисања у раној Модерни, или ће нови одрживи међународни поредак за 21. век настати без значајнијих глобалних сукоба.

Док не добијемо одговор на ово питање можемо рећи да још увек „политички“ живимо у „дугом“ 20. веку, заправо у „најдужем“ Вестфалском „класичном модерном веку“ који безмало траје три и по столећа (с ону страну свих површних прокламација о неком тобожњем „постмодерном добу“), а у којем имамо увек исту игру равнотеже и неравнотеже између светских сила без најаве да би се

³² Хенри Кисинџер, „Интервенција у Сирији може пореметити равнотежу глобалног поретка“, Вашингтон Пост, 2. јун 2012., електронски преузето са <http://www.nspm.rs/savremeni-svet/intervencija-u-siriji-moze-poremetiti-ravnotezu-globalnog-poretka.html?alphabet=1>

ова игра могла ускоро зауставити у неком прокламованом „крају историје“, чиме би 21. век био посебно другачији од претходних, као што су претерано оптимистички најављивали теоретичари попут Фукујаме, док су „стари лисци“ попут Кисинџера били према овојме подозриви.

Закључне напомене

Потврду да још увек „политички“ живимо у „дугом“ 20. веку, заправо у „најдужем“ Вестфалском „класичном модерном веку“, са његовом перманентном игром равнотеже и неравнотеже између светских сила, смо добили у низу догађаја које смо поменули у самом уводу рада, а које смо кроз рад покушали да ставимо у шири контекст процеса дугог трајања европске и светске Модерне, чиме смо хтели да додатно поткрепимо нашу почетну тезу.

Дуги Вестфалски „класични модерни век“ у којем још увек живимо, живећи заправо његову позну двадесетовековну епизоду (која се протегла на почетак 21. века услед чега је нови миленијум почео тек нумерички, а не и „политички“, што ће се десити тек ако међународни поредак добије битно другачију конституцију у односу на прошло доба, што ипак тренутно није случај, јер тренутно на светској сцени имамо традиционалне светске силе из доба светских ратова) није само видљив из скорашњег повратка британских острва у форму самоодрживог краљевства након Брегзита, повратком неформалног царистичког система у Русији, а донекле и у Кини, као и повратком „султаната“ у Турској након уставних промена које је иницирао Ердоган, већ и из међусобних односа међу главним светским силама (САД, Русија, Кина, В.Британија) који данас потпуно подсећају на односе великих царстава из прошлости, истина уз разлику веће међузависности данас него што је то био случај раније.

Све ово изгледа да представља пораз просветитељског сна иницираног Француском револуцијом и (тренутну) победу оног модела политике и дипломатије о којем је писао управо Кисинџер, пишући у својој харвардској докторској дисертацији³³ о принцу Метерниху који је некоћ у систему Свете алијансе обновио конзервативни дипломатски вестфалски поредак равнотеже међу традиционалним царствима, који је важио пре Француске револуције.

³³ Henry Kissinger, *Obnovljeni svet: Metternich, Kastlereagh i problemi mira 1812–1822* (Zagreb, Nakladni zavod Matice hrvatske, 1976)

Но, морамо да будемо опрезни и да се суздржимо од пренагљеног суђења, што већ и није примерено раду овог формата. Од пренагљеног суђења морамо да се суздржимо и услед чињенице да се тренутно, по свему судећи, на глобалном нивоу боре две елите – конзервативна и либерална (док она социјалистичко-револуционарна на светском нивоу такорећи не постоји, будући да се чак и номинално комунистичка Кина фактички понаша прагматично, тј. реалистички као традиционално „царство“, с ону страну заборављене идеје „светске револуције“) при чему је тешко са потпуном сигурношћу тврдити која ће од ове две елите у овој борби победити. Вероватно ће опет, као и увек до сада, доћи до неких синтеза међу овим елитама, као на пример у време након Наполеоновог пада (Метерних, Кисинџер и уопште дипломате њиховог профила су у прошлости, а могли би и у будућности, поново бити носиоци оваквих „синтеза“) услед којих би тренутно супротстављени полови светске елите и уопште главне светске силе поделили интересе и сфере утицаја, чиме би се фактички потврдила наша теза о „дугом“ двадесетом и „најдужем“ класично-модерном Вестфалском веку у којем још увек живимо.

ЛИТЕРАТУРА

- Цветићанин, Невен. „Шездесетосмаши, нови друштвени покрети и потирање класичне поделе на левицу и десницу у постмодерном добу“, *Национални интерес* 2 (2011): 243–260.
- Кисинџер, Хенри. „Интервенција у Сирији може пореметити равнотежу глобалног поретка“, Вашингтон Пост, 2. јун 2012., Преузето са <http://www.nspm.rs/savremeni-svet/intervencija-u-siriji-moze-poremetiti-ravnotezu-globalnog-poretka.html?alphabet=l>
- Стендал. *Црвено и црно*. Београд: Народна књига, 1960.

* * *

- Cvetićanin, Neven. *Državništvo modernog doba*. Београд: Архипелаг и Институт друштвених наука, 2016.
- Cvetićanin, Neven. *Епоха с оне стране левице и деснице : о левици, десници и центру у политичком пољу Европе, о грађанској и антиграђанској схватању политике, о постидеолошкој политици у 21. веку*. Београд: Службени гласник; Институт друштвених наука, 2008.

- Cvetićanin, Neven. „Politička mehanika i njena dijalektika – u susret jednoj novoj teoriji politike“, *Theoria*, 1 (2014): 63–85.
- Cvetićanin, Neven. *Politička mehanika i veština državnštva*. Beograd: Arhipelag i Institut društvenih nauka, 2016.
- Cvetićanin, Neven. „Uspon kineskoga zmaja“. U *Balkan i EU*, uređivački odbor Veselin Vukotić, et al., 89–102. Beograd: Centar za ekonomska istraživanja Instituta društvenih nauka, 2011.
- Fukujama, Frensis. *Kraj istorije i poslednji čovek*. Podgorica: CID, 1997.
- Goldberg, Jefrey. “World Chaos and World Order: Conversations with Henry Kissinger”, *The Atlantic*, Online Edition, <https://www.theatlantic.com/international/archive/2016/11/kissinger-order-and-chaos/506876/>
- Hegel, Georg Wilhelm Friedrich. *Filozofija povijesti*. Zagreb : Naprijed, 1966.
- Hobsbaum, Erik. *Doba ekstrema : istorija kratkog dvadesetog veka : 1914-1991*. Beograd: Dereta, 2004.
- Kissinger, Henry A. *Diplomacy*. New York: Simon & Schuster, 1994.
- Kissinger, Henry. *Obnovljeni svijet: Metternich, Castlereagh i problemi mira 1812-1822*. (Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske, 1976.)
- Makijaveli, Nikolo, *Vladalac*. Beograd: Rad, 1999.
- Manhajm, Karl. *Ideologija i utopija*. Beograd : Nolit, 1968.
- Noer, Thomas J. *Henry Kissinger's Philosophy of History*, Online Edition https://isistatic.org/journal-archive/ma/19_02/noer.pdf
- Sung Cu. *Umeće ratovanja*. Beograd: Mono i Manjana, 2009)
- Timmins, Nicholas. *The Five Giants, A Biography of the Welfare State*. London: Harper Collins Publishers, 1995.
- Wallerstein, Immanuel. *Geopolitics and Geoculture, Essays on the changing world-system*. Cambridge: Cambridge University Press, 1992.

ACCELERATING OF HISTORY AND CONTINUING OF THE "LONG" 20TH CENTURY

Neven Cvetićanin

Summary The paper analyzes the acceleration of the history we are witnessing in our time, which is evident in a series of events and crises that mark the world we live in, which have not occurred in such significant intensity and frequency since the end of the Second World War. Considering these events and crises, the paper discusses the thesis of historian Eric Hobsbawm that the "short" twentieth century that had lasted as "the age of extremes" since the First World War ended with

the fall of communism and the Berlin Wall, after which we in fact entered the 21st century. Contrary to this thesis and to the well-known thesis on the "end of history", our paper presents the view that we are still "politically" in the 20th century, because in our time there are similar tensions between the great powers that marked the 20th century and which in general mark the modern world since Westphalian peace in the 17th century. This general thesis is explained by the observation of most basic lines of the dialectics of modern European and world history, concluding that we are not only "politically" living in the "long" 20th century, but we are still "politically" living in the "longest" classical Westphalian age, which, from the Westphalian Peace to our days has been lasting for three and a half centuries in the same dialectical contradictions of world politics. This fact can explain the acceleration of the history we are witnessing in our days. In one of its segments, the paper also discusses the task of social sciences in the times of the so-called acceleration of history, such as ours, and concludes that social sciences in these times are obligated to offer analytical objectivity and theoretical creativity if they want to be confirmed as sciences, in order to justify their very existence and further material investment in their development.

Keywords: acceleration of history, social sciences, analytical objectivity, dialectics of political mechanics, "long" 20th century, Westphalian age